

Capitalul intelectual activ intangibil

Drd. Lidia-Gabriela HERCIU,
Facultatea de Administrație Publică, SNSPA

lidia.herciu@gmail.com

Rezumat:

*Lumea în care trăim este într-o continuă mișcare. Ea se mută de la economia bazată pe producție la economia bazată pe cunoaștere. Accentul nu se mai pune pe lumea obiectelor, a lucrurilor tangibile, accentual s-a mutat și continuă să se mute spre lumea ideilor, a intangibilului. Capitalul intelectual este moneda noului mileniu. Folosirea înțeleaptă a acestuia este cheia succesului. El poate fi privit ca valoare ascunsă a unei organizații până de curând nemăsurabilă. Resursele intangibile și capitalul intelectual sunt condiții esențiale pentru un avantaj competitiv sustenabil și pentru dezvoltarea pe termen lung. Managementul resurselor intangibile și managementul capitalului intelectual sunt esențiale pentru a realiza competitivitatea și convergența, atât la nivel micro cât și la nivel macroeconomic. Încă din 1943 în discursul rostit la Harvard intitulat *The Gift of a Common Tongue*, Wiston Churchill afirma că imperiile viitorului vor fi adevărate imperii ale minții, și ca atare dezvoltarea viitoare se va fundamenta pe alți factori. În prezent în aceste „imperii” bătăliile se duc în alți termeni prin faptul că în noile „imperii” miza vizează spectrul talentului și nu pe cel al resurselor naturale.*

Obiectiv. Obiectivul lucrării este de a demonstra importanța capitalului intelectual. **Studii prealabile.** Literatura de specialitate cunoaște numeroase abordări ale temei. **Abordare.** Tema este abordată din prisma literaturii de specialitate și a studiilor realizate de diferite universități și ministere din lume, care abordează și raportează capitalul intelectual. **Rezultate.** Lucrarea își propune să sensibilizeze opinia publică și mediul academic în ceea ce privește capitalul intelectual, abordarea, raportarea și importanța sa.

Cuvinte cheie: active; capital; inovare; raportare.

1. Introducere

Fiecare dintre noi am observat că în ultimii ani tot mai mult se folosesc în limbajul curent termeni precum inovare, globalizare, societate bazată pe cunoaștere (societatea epistemică), economie bazată pe cunoaștere, tehnologii informaționale, informație.

Zilnic suntem bombardați cu tot felul de informații mai mult sau mai puțin importante. Informația a devenit nu doar prioritară ci și primordială. Lumea

obiectelor tangibile a devenit secundară, prioritară a devenit lumea ideilor, o lume a intangibilului, vezi și avântul pe care l-au luat rețelele de socializare.

Capitalul intelectual este direct legat de performanța organizațională. Dimensiunile capitalului intelectual sunt interactive, transformabile, și sunt activități complementare, însemnând că productivitatea unei resurse poate fi îmbunătățită prin investițiile făcute în alte resurse.

O serie de cercetători aparținând sferei academice precum și diverși economiști au dezvoltat o nouă viziune asupra strategiei afacerilor, care pune accentul mai mult pe utilizarea eficientă a resurselor decât pe factorii legați de competiție. Perspectiva bazată pe resurse relevă faptul că organizațiile au resurse, capacități și dotări diferențiate sau chiar unice. Mai mult, aceste resurse, capacități și dotări au o anumită „inerție” (în sensul că nu pot fi adăugate și nici nu pot fi înlăturate ușor), cel puțin pe termen scurt, astfel încât firmele sunt nevoite să opereze pe baza activelor proprii existente. Deoarece unele din aceste active sunt de natură intelectuală, rezultă că problemele legate de dobândirea competențelor, managementul cunoașterii și procesele de învățare la nivel organizațional devin probleme fundamentale de ordin strategic.

Productivitatea cunoașterii este o construcție complexă, elaborată. Unii cercetători au adoptat o perspectivă macro-economică pentru a interpreta productivitatea cunoașterii ca un rezultat, în timp ce alții au aplicat o perspectivă managerială pentru a interpreta productivitatea cunoașterii ca o abilitate umană.

2. Capitalul intelectual

Deși în ultimii ani asistăm la un adevărat fenomen în ceea ce privește capitalul intelectual rădăcinile sale merg departe în timp. Economistul William Nassau Senior în 1836, în cartea sa *An Outline of the Science of Political Economy* menționează referindu-se la societatea engleză capitalul intelectual ca pe un important factor de producție.

În anul 1963 Theodore Schultz scria despre necesitatea investițiilor în educație pentru a crește productivitatea în agricultura SUA. El a realizat o caracterizare a acestuia considerând toate abilitățile umane ca fiind fie înnăscute, fie dobândite, calitățile care sunt valoroase și pot să sporească prin anumite investiții fac parte din capitalul uman.

John Kenneth Galbreith, și el tot economist, propune și dezvoltă, în 1969, conceptul de capital intelectual. În accepțiunea sa capitalul intelectual este descris ca un comportament ce necesită exersarea creierului. Capitalul intelectual nu este văzut ca un element static ci ca un element dinamic ce necesită activități intelectuale creative.

În 1975, Gary Becker a dezvoltat o teorie a capitalului uman, conform căreia nivelul de educație și experiență a unei persoane sunt factori hotărâtori în creșterea venitului.

Totuși conceptul de capital intelectual a fost definit și riguros argumentat pentru prima dată de Thomas A. Stewart, într-o serie de articole publicate de acesta în revista *Fortune*. Thomas Stewart a dezbătut această temă încă din 1997, în cărțile sale *“Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations”* și *“Wealth of*

Knowledge: Intellectual Capital and the Twenty-first Century Organization”. Astfel că după Thomas A. Stewart capitalul intelectual este suma a tot ce știe din companie și care îi oferă un avantaj competitiv sau capitalul intelectual este material intelectual - cunoștințe, informații, proprietate intelectuală, experiență și care poate fi folosit pentru a crea bogăție. Este puterea intelectuală colectivă.

Pentru Leif Edvinsson (Skandia) și Pat Sullivan capitalul intelectual desemnează cunoștințele care pot fi convertite în valoare.

Hugh Mac Donald vede capitalul intelectual ca fiind cunoștințe care există într-o organizație și care pot fi folosite pentru a crea un avantaj competitiv.

David Klain și Laurence Prusak încearcă să surprindă o imagine mai pragmatic asupra capitalului intelectual. Ei consideră capitalul intelectual ca fiind material intelectual care a fost formalizat, capturat și utilizat pentru a produce un active de valoare mai mare.

Dacă ar fi să rezumăm pragmatic conceptul de capital intelectual am putea să luăm ca exemple compania Coca-Cola și un avocat.

Cunoașterea formulei pentru a produce Coca-Cola este un activ intelectual care transformă costul zahărului, apei, dioxidului de carbon, și al câtorva arome care valorează câțiva cenți, într-o băutură răcoritoare care-și merită prețul de câțiva dolari. Materia primă poate fi intangibilă, cum ar fi informațiile.

Cunoașterea legislației este un activ intelectual; un avocat ia fapte, un litigiu (materie primă), le transformă prin cunoștințele sale de drept (în activ intelectual), pentru a produce un aviz sau o scurtătură juridică (un rezultat cu valoare mai mare decât a faptelor).

3. Capitalul intelectual activ intangibil

Atenția acordată capitalului intelectual (IC) a apărut odată cu sesizarea diferențelor semnificative dintre valoarea de piață a unei companii și valoarea netă contabilă. Se pare că această sintagmă îi este atribuită economistului american John Kenneth Galbreith. În urmă cu circa 30 de ani Galbreith sugera că acest concept înseamnă mai mult decât cunoștințe sau intelect pur, înseamnă acțiune. Astfel, capitalul intelectual reprezintă o modalitate de creare a valorii și o resursă în sensul tradițional. Nu este de ajuns să avem într-o organizație oameni cu o capacitate intelectuală deosebită, dacă aceste resurse nu sunt folosite în mod adecvat în procesul de creare a valorii.

În teoria economică clasică, capitalul este unul dintre cei trei factori de producție, pe lângă pământ și muncă. Se referă în special la clădiri, echipamente, utilaje etc., care sunt folosite la producerea altor bunuri (în literatura de specialitate se mai folosește și sintagma de capital fizic). Astfel, capitalul intelectual este un termen care se folosește pentru a semnala prezența unui altfel de capital, diferit de capitalul fizic și cel financiar.

Extinderea semantică a unui concept fundamental, cum este cel de capital, poate fi mai dificilă decât definirea unui nou concept. Prin urmare, specialiști din diferite domenii (economic, management, contabilitate) au încercat definirea cât mai exactă a conceptului de capital intelectual.

Există mai multe abordări cu privire la acest concept, arătând pe de o parte dificultatea de a defini ceva atât de „intangibil”, dar și importanța acestuia în economie și societate.

Cadrul conceptual al capitalului intelectual cuprinde trei direcții, care conduc către o imagine complexă asupra conceptului și, prin urmare, contribuie la o mai bună înțelegere a acestuia.

O primă direcție provine din sfera contabilității. Termenul folosit cel mai des de comunitatea contabilă este cel de active intangibile.

Van den Berg considera că sistemele financiar-contabile tradiționale și-au pierdut din abilitatea de a informa asupra valorii unei organizații. Această valoare este dată din ce în ce mai mult de către activele intangibile.

Lev estimează că, în prezent, 60-70% din valoarea unei companii este dată de către activele intangibile. Mai mult decât atât, investițiile în active intangibile le depășesc pe cele în active tangibile, crescând și mai mult dificultatea de a estima cât mai corect valoarea unei companii/organizații.

Comunitatea contabilă întâmpină dificultăți cu privire la activele intangibile întrucât acestea complică lucrurile în ceea ce privește un concept contabil fundamental și anume acela al independenței exercițiului, care presupune delimitarea riguroasă a veniturilor și a cheltuielilor aferente exercițiului financiar pentru care se face raportarea, indiferent de data încasării sumelor sau a efectuării plăților, cerință de bază a contabilității de angajament.

O a doua direcție o constituie găsirea unei metrici adecvate pentru capitalul intelectual. În acest sens au fost dezvoltate diferite modele de evaluare a capitalului intelectual.

Cea de-a treia direcție vine din sfera managementului strategic. Pană în anii '80 literatura de specialitate din domeniul managementului strategic considera mediul extern al unei organizații de importanță majoră pentru înțelegerea avantajului competitiv. Se considera că resursele erau distribuite în mod omogen și erau destul de ușor accesibile de către companiile din aceeași industrie. Astfel, rolul managementului strategic era să găsească modalități cât mai inteligente de combinare a produselor și piețelor, în funcție de puterea de negociere a furnizorilor și a cumpărătorilor, de barierele de intrare, de puterea produselor de substituție. Conform studiului realizat de către prof. Michael Porter de la universitatea Harvard, reiese că 19% din profitabilitățile unei companii se datorează industriei din care această companie face parte. Cu toate că apartenența la o anumită industrie are efecte asupra profitabilității unei companii factorii interni sunt cu mult mai importanți.

Perspectiva internă (resource – based view) pune la îndoială perspectiva externă și sugerează că avantajul competitiv se datorează în primul rând diferențelor între resursele specifice fiecărei organizații. Mergând mai departe în această direcție, Barney (1986) a dezvoltat 4 criterii pentru a decide care resurse pot conduce către un avantaj competitiv sustenabil:

1) *criteriul creării de valoare pentru client*

A fi valoros înseamnă a fi capabil să explorezi oportunitățile și să neutralizezi amenințările.

2) *criteriul rarității*

O sursă trebuie să fi rară printre competitori pentru a putea contribui la stabilirea unui avantaj competitiv.

3) *criteriul unicității*

Dacă o resursă este foarte ușor de substituit, atunci scade puterea acesteia de a contribui la obținerea unui avantaj.

4) *criteriul costului de copiere*

Imitarea perfectă conduce la pierderea capacității acelei resurse de a stabili un avantaj competitiv.

Unul dintre elementele care duc la scăderea capacității de imitare din partea competitorilor este ambiguitatea cauzală, și anume incertitudinea referitoare la ce resurse sunt responsabile pentru avantajul competitiv și în ce fel. De altfel, această ambiguitate este probabil principalul motiv pentru care demersurile empirice de a cuantifica legătura cauzală active intangibile (IC) – crearea de valoare adăugată sunt foarte dificile. Totuși, deși există un acord aproape unanim că în peisajul economic modern, capitalul intelectual are o importanță semnificativă pentru obținerea avantajului competitiv și pentru capacitatea unei organizații de a crea valoare, acest lanț cauzal nu a fost cuantificat.

Prin urmare, singurele resurse care par să treacă acest test al celor 4 criterii menționate anterior sunt activele intangibile. Dar și acestea trebuie să fie cât mai bine integrate pentru a conduce la o organizație inteligentă.

Datorită diferitelor direcții de cercetare, pot apărea confuzii cu privire la utilizarea unor termeni: capital intelectual (IC), active intangibile, active cunoștințe (Knowledge Assets). De cele mai multe ori, acești termeni sunt folosiți în mod interschimbabil, dacă autorul nu face o observație expresă în acest sens sau dacă nu rezultă un anumit context semantic din text. Termenul de active intangibile se folosește în special în domeniul financiar – contabil, termenul active cunoștințe în domeniul economic, în timp ce termenul de capital intelectual (IC) se folosește în special în management.

Natura complexă a conceptului de capital intelectual a generat existența unor numeroase și diverse definiții și percepții. Leif Edvinsson a folosit metafora copacului pentru a descrie valoarea ascunsă. Valoarea ascunsă afirmă el, este ansamblul rădăcinilor unui copac. Calitatea fructului pe care o putem vedea se bazează pe rădăcini pe care nu le putem vedea. Pentru metodele de contabilitate curentă, capitalul intelectual este la fel de invizibil precum sunt rădăcinile unui copac pentru o persoană aflată pe sol. Cu toate acestea, tocmai această parte ascunsă este aceea care determină succesul în viitor. Mai mult chiar, calitatea rădăcinii este aceea care determină performanța unui copac pe viitor. Esența dezbaterilor din jurul capitalului intelectual are în vedere și abilitatea de a oferi o perspectivă holistică integratoare asupra dezvoltării companiilor, instituțiilor etc.

În general, capitalul intelectual cuprinde toate resursele intangibile de care dispune o companie și care îi dau un avantaj relativ care, în combinație cu alte avantaje posibile, pot conduce la beneficii în viitor. Pentru a măsura și gestiona

competent capitalul intelectual este important să se identifice cu o cât mai mare exactitate componentele acestuia.

4. Raportarea capitalului intelectual

Edvisson și Malone, referindu-se la capitalul intelectual afirmă: Poate că rolul capitalului intelectual este mult mai ușor de explicat prin folosirea metaforei. Dacă ne imaginăm firma ca pe un organism viu, spre exemplu un copac se, poate spune ca planurile organizației, rapoartele anuale și trimestriale, broșurile firmei și alte documente reprezintă trunchiul, ramurile și frunzele. Întreprinzătorul înțelept va examina copacul dacă poate sa producă fructe. Este o gravă eroare dacă acest copac este judecat doar după partea vizibilă. Cel puțin jumătate din copac nu se află la vedere. Chiar dacă gustul și culoarea fructelor sunt bune și prezintă starea de sănătate a copacului, este important sa se analizeze și rădăcinile dacă se urmărește sa se cunoască evoluția copacului în anii următori. Aceasta reprezintă capitalul intelectual investigarea rădăcinilor și măsurarea valorii firmei/companie/ instituție prin dinamica factorilor, care se află sub suprafața vizibilă reprezentată de produsele și clădirile firmei/companie/instituție.

Atunci când ținem ceva sub supraveghere este important să facem o raportare și o evaluare pentru a vedea evoluția în timp. Beneficiile și utilitatea realizării rapoartelor de capital intelectual constau în faptul că ele pot constitui atât un instrument de comunicare cât și un instrument de management. Cu toate că contabilitatea financiară nu măsoară capitalul intelectual, piețele de capital o fac în mod clar. Există o mișcare în ușoara creștere, pentru a găsi modalități de a ține cont de capitalul intelectual și acesta sa fie raportat stakeholderilor.

Nick Bontis definește capitalul intelectual al națiunilor prin valorile tacite ale indivizilor, întreprinderilor, instituțiilor, comunităților și regiunilor care se pot constitui în surse curente și potențiale pentru crearea de bunăstare.

La nivel mondial s-a încercat și se încearcă raportarea capitalului intelectual. În Australia și Japonia guvernele celor două țări au dezvoltat un set comun de direcții și standarde pentru raportarea capitalului intelectual.

În Australia, guvernul a pus bazele unei societăți pentru economia cunoașterii, care include Institutul Actuaries din Australia și Microsoft Australia. Prima sarcină a societății a fost să traseze principiile de bază pentru managementul și raportarea capitalului intelectual.

În Japonia, guvernul a propus un nou model pentru raportarea voluntară a activelor intelectuale care se dorea să aibă un mare impact în tendințele din întreaga lume.

Israelul a adoptat încă din anul 1999 Raportul de stat al Israel privind capitalul intelectual. Olanda și Croația au și ele un raport al capitalului intelectual.

Țări precum Austria, Italia, Danemarca sau Norvegia au introdus în politica lor capitalul intelectual.

La nivelul universităților care sunt organizații al căror capital este, în mare măsură intangibil, bazându-se pe resursele umane și pe cunoașterea pe care acestea o dețin și o produc pentru a obține valoare adăugată și avantaj competitiv, se observă o creștere a raportării capitalului intelectual.

În Europa universitățile au obligația de a raporta capitalul intelectual către stakeholderi. În Austria pe lângă declarațiile financiare universitățile sunt obligate prin lege să raporteze și capitalul intelectual.

În Lituania, de aproape zece ani, universitățile publică rapoarte anuale cu elemente de capital intelectual. Raportarea a fost inițiată ca parte a reformelor de management strategic care impuneau obligația de a publica rapoarte privind punerea în aplicare a planurilor strategice.

Polonia a început măsurarea capitalului intelectual din 2005 la Universitatea Poznań de Economie (Raportul de Capital Intelectual al Universității). Autorul raportului Lana Fazlagic a creat în cadrul acestui raport o matrice de măsurare a capitalului intelectual.

La nivel mondial se constată o creștere în ceea ce privește preocuparea privind studierea dar și raportarea capitalului intelectual. Preconizăm că în următorii ani se va accentua raportarea capitalului intelectual și vom vedea și în România raportări din proprie inițiativă a capitalului intelectual așa cum s-a întâmplat de exemplu în Spania.

5. Concluzii

În condițiile economiei actuale tot mai mulți manageri luptă împotriva efectelor crizei financiare, încercând să găsească tot felul de soluții pentru creșterea valorii companiei, iar importanța capitalului intelectual și componentelor lui sunt foarte importante și chiar vitale pentru anumite companii. Această nouă eră a tehnologiilor, a noilor invenții și a inovației are un mare impact asupra strategiilor, obiectivelor și țelurilor multor companii, de aceea mulți cercetători din domeniul economic privesc capitalul intelectual ca o sursă sigură de creștere a valorii companiilor. De cele mai multe ori capitalul intelectual este considerat o avere ascunsă a companiilor, care în ciuda faptului că nu este prezentat în situațiile financiare ale acestuia, oferă un plus de valoare pentru întreprindere. În economia actuală, capitalul intelectual pare a fi unul din cele mai sigure lucruri pentru a preveni efectele unor crize economice, dar și pentru dezvoltarea durabilă a entității economice. Din această cauză tot mai multe companii tind să investească tot mai mult în capitalul intelectual, deoarece reprezintă motorul afacerilor de succes.

În prezent, lumea ideilor devine prioritară în raport cu lumea obiectelor tangibile, iar capitalul intelectual devine prioritar în raport cu celelalte forme fizice de capital, deoarece, conform statisticilor, veniturile tind să fie mult mai mari la companiile care investesc în capitalul intelectual, iar puțin mai mici în cazul în care compania nu a investit într-un management eficient, formări corespunzătoare pentru angajați și nu numai. Prin urmare, creșterea economică și dezvoltarea durabilă a companiilor poate fi făcută prin investirea în capitalul intelectual și prin îmbunătățirea continuă a acestuia.

Bibliografie

Bontis, N., (2004), *National intellectual capital index: A United Nations initiative for the Arab region*, s.l.: Emerald Insight.

- Edvinsson, L. & Malone, M., (1997), *Intellectual capital: realizing your company's true value by finding, its hidden brainpower*. New York: Harper Business.
- Suciu, Marta-Christina, (2016), *Activele intangibile si capitalul intelectual – factori cheie ai convergentei* <http://www.moyak.com/papers/convergence-economy-knowledge-competitive.pdf> accesat in octombrie
- Sveiby, K., (1996), *Intangible Assets Monitor*, <http://www.sveiby.com/articles/CompanyMonitor.html> accesat in octombrie 2016
- Sveiby, K., (1997), *The new organizational wealth: Managing and measuring knowledge-based assets*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.
- Ministerul Federal Austriac pentru Știință și Cercetare, (2002), *University Organisation and Studies Act (University Act 2002)*. Viena: s.n.
- Ministerul Federal pentru Economie și Muncă din Germania, Fraunhofer IPK, (2004), *Wissensbilanz [Intellectual capital statement] - Made in Germany*. Guideline. Berlin: Ministerul Federal pentru Economie și Muncă.
- Ministerul Industriei, Comerțului și Muncii din Israel, (2007), *Raportul de Capital Intelectual al statului Israel*. 3 ed. Jerusalem: Ministerul Industriei, Comerțului și Muncii din Israel.